

Karl Mørchs erindringer

Nedenstående erindringer er nedskrevet af Karl Mørch - født og opvokset i Hou - og afleveret til Hals Arkiv i 1991.

Af Karl Mørch

Om min far og min mor

Jeg er født den 5. oktober 1913 i Hou, midt i byen, tæt ved vandet. Året efter gik den store passagerdamper "Titanic" ned med 14-1500 mennesker - det var her sangen "Nærmere gud til dig" blev så populær.

Min far blev født i 1869 i Helberskov ved Mariager fjord. For øvrigt 5 år efter, at vi mistede Nord- og Sydslesvig fra Kongeåen til Ejderen eller Dannevirke. Det var også omkring 1866 til 1869, der var den første åndelige Grundtvigske vækkelse ved lærer Sørensen. Min fars mor var fra Aså, men var som ung pige rejst til Østhimmerland for at tjene. Min far blev født udenfor ægteskab, men farmor giftede sig senere, dog ikke med fars biologiske far.

Min mor er så vidt jeg ved, født ude på Øster Hassing Kær. Mine bedsteforældre flyttede senere til Hou og købte det, vi i vore dage kalder Skomager Rasmus, og her ernærede de sig med ja, jeg ved det ikke, men jeg regner med en eller to køer. Jeg ved, at de havde en hest, og de supplerede desuden dagen og vejen ved at køre med fisk.

Da min far var 9-10 år gammel, omkring 1878 eller -79, kom hans mor i tanke om, at hun ville flytte til Vendsyssel, hvor min bedstemor var fra, men problemet var jo blot at komme derop, for dengang var der ingen biler og tog. Min fars stedfar havde dog en lille båd, han brugte til at færge folk over Mariager fjord, og i den roede de ud gennem fjorden og op til Vendsyssel.

Min far sejlede lidt som ganske ung, men gik i land og begyndte at tjene på en gård, jeg husker ikke så nøje, men jeg mener, det var Sivagaard. Her gik ca. 20 mand efter hinanden og mejede med høle, og det var med at holde den skarp for at følge med.

Da min far var 25-27 år, kom han til at tjene på Østerågård vest for Hals. Her mødte han min mor, som også tjente, og de blev gift i 1895. Efter giftermålet slog de sig ned i Hummerstrædet i Hou, matrikel 30, og her blev jeg født, som den sidste ud af 8.

Om huset jeg blev født i

Man kom ind i vestre ende af en dør med håndmedet klink. Første rum var bryggerset, og her var ingen gulv, men en planke. Til venstre stod en gris, men svinestien var ikke større, end at grisen var ved at fylde hele stien ved juletid, når den skulle slagtes. Jeg kan huske, at min far kom hjem fra fiskeri i 1918 og havde den spanske syge. Mor og far havde sovekammervæg lige op til svinestien, og når grisen stødte til væggen, gjorde det naturligvis meget ondt på min far, for dengang havde man jo ikke penicillin til at slå feberen ned, og sygdommen varede i 9 dage. Til højre var der et hønsehus, og væggen imellem baghuset og hønsehuset var bygget op af tørv og klinet med ler.

Ligefrem kom døren ind til køkkenet, hvor der til venstre var et komfur med åben træk til skorstenen, så vi kunne kigge lige op i den blå luft. Vi havde også saltet flæsk til rygning i skorstenen. Til højre stod et lille køkkenbord med

saltkarret nedenunder, for dengang havde vi jo intet køleskab, så alt skulle saltes for at holde sig frisk.

Fra køkkenet kom man ind i stuen, som havde en kakkelovn, der dog var bedre til at ryge end at varme, og midt i stuen stod et lille bord med 4-5 svenske stole, og en træsofa eller en foldebænk, som vi kaldte den. Den blev trukket ud om natten til os børn og brugt som siddeplads om dagen.

Fra den lille forgang, man kom ind i fra stuen, husker jeg en række knager til at hænge tøj på. En af dem var et kødben, der var muret ind i væggen, og sagnet sagde, at hvis det blev taget ned, brændte huset, men det gjorde det nu ikke, for min mor og far byggede nyt hus i 1924, og da blev det gamle revet ned, men huset brændte ikke

Juleaften 1923

Jeg husker juleaften 1923. Bedst som vi fejrede julefesten, kom det som skudt ud af en kanon med vindstød. Vi spurgte hinanden, hvad det mon kunne være. Det gamle hus rystede i sin grundvold, og i løbet af et øjeblik var vinduerne tykke af is og sne, og julemorgen vi kom op, var vi næsten begravede i sne. Senere hørte vi, at togene var kørt fast i sne, og flere som havde forsøgt at gå fra togene, var omkommet.

Min barndom i Hou

Det var interessant at være dreng i Hou, for på daværende tidspunkt var Hou en meget stor fiskeplads. Jeg mener, der var 200 bundgarn, og jeg mindes, det må have været omkring 1918-23, at der kom svenske opkøbere af fisk. Her var jeg for nogle år siden ude for en sjov oplevelse i Bethaniakirken, hvor jeg kommer. En søndag aften skulle jeg til gudstjeneste, og ude i forgangen stod en svensker, som viste sig at være fisker. Jeg kom i snak med ham, og han fortalte, hvordan han som stor ”pöjk” var med sin far i Hou og Hals for at opkøbe fisk. Han spurgte, om jeg kunne huske nogle af opkøberne, og jeg mindedes én, de kaldte Store Aksel. Det viste sig, at det faktisk var hans far, så det var jo meget interessant.

Fiskeri

Her var flere hundrede torskeruser, som brugtes under rusefiskeriet i efteråret og om vinteren, hvis der ikke var is. Så kom der kvaser for at opkøbe små torsk, som de sejlede til Norge med.

Kvasen Anna med skipper Bandholm

Vi var ude ved kysterne meget privilegerede, for vinteren igennem kunne vi grave orm i massevis, og det var sandelig ikke småting. Næsten alle mand var af huse, og det foregik på følgende måde: Fiskeeksportørerne tog imod, og de havde en høj mast. I denne højeste de Dannebrog, og når der var en på masten, måtte vi grave alle de orm, vi kunne, indtil vi blev kaldt hjem. Det foregik på den måde, at der i stedet for flaget blev hejst en tønde i masten eller de havde lånt et tudehorn.

Oktoberstormen 1921

Det var en rigtig mørk oktoberaften, en lørdag, jeg mindes det så tydeligt, en rigtig stille aften. Alt åndede fred og ingen fare. Min afdøde søster og jeg havde været henne og besøge vores moster i den nordre ende af byen, og vi gik neden om mellem byen og havet hjem, og alt var virkelig fred og idyl, og alle

bådene lå stille i deres fortøjninger, der var jo ingen havn i Hou dengang. Omkring midnat begyndte det dog at buldre i nordøst, og jeg husker en gammel fisker nu afdøde Thomas Thomsen (Mose-Thomas) fortalte mig, at han vågnede ved midnat og kunne høre nordøst-vinden buldre derude. Han rejste sig og gik ud og lyttede. Fiskere har et skarpt øre, når det gælder havet, så Thomas sagde til sig selv, at det her var ikke en helt almindelig storm, så han tog sit fiskertøj og belavede sig på at komme ud til båden. Han mærkede stormen nærmere og nærmere, mens han startede motoren og sejlede til den nærmeste havn, som han nåede indenfor en time. I løbet af den time var vejret blevet så hårdt, at det kun var med nød og næppe, han nåede havnen.

Ja, det var en stor tragedie. Søndag morgen vågnede vi op til et stort ragnarok. Det flød med vragrester over hele kysten, og jeg mindes en af de største både, som var slået helt op i bakkerne her syd for byen. En af de andre store lå ude midt på stranden med bunden slået ud. En båd fandt de aldrig igen, og en fandt de ved udløbet af den krogede bæk, helt dækket med sand og tang. Min ældste bror havde lige købt en ny sammen med Carl Jørgensen, og den fandt de nede ved indsejlingen til Limfjorden, men det var kun forenden, bagenden fandt de aldrig - 2 år senere fandt 2 fiskere fra Hals dog motoren begravet i sand. Mange af husene, deriblandt også vores, var på dette tidspunkt tækket med strå, og vi måtte tøjre taget med reb, for at det ikke skulle blæse væk.

På dette tidspunkt var der i Hou 35 store og mindre joller og 70 kåde og pramme, men efter stormen var der kun to oven vande, og det er værd at indskyde, at Hou var det betydeligste fiskeleje mellem Sæby og Grenå dengang.

Det nye hus og mors død

I 1924 byggede mor og far nyt hus, men mor fik dog ikke ret meget glæde af det. Jeg tror kun, hun boede der 2-3 måneder, da hun kun 52-53 år gammel døde af en kræftsygdom. Der gik kun 1 år eller 1½ så solgte far hjemmet, men jeg var jo kun 11-12 år og min far fik en lille lejlighed i min mosters hus, som ikke var så stor, at jeg kunne bo der, så jeg måtte ud at tjene til klæde og føde til jeg blev konfirmeret 3. oktober 1927.

Ude at tjene

Den 1. november 1927 kom jeg ud på landet ved Laurits Egholm som røgter. Dengang malkede vi med hænderne, og der var et meget langt, gammelt stråtækket kohus med toppede kampesten i midtergangen. Der var ingen fodergang, som der er i de nye kostalde, men vi skulle ind mellem køerne, når vi fodrede dem.

Så skete det, at alle dyrene fik ondt i maven, og i denne smalle gang mellem malkekvæget på den ene side og ungkreaturerne på den anden, måtte vi passe på, når de skød fra begge sider. Det var en balancekunst ikke at blive oversprøjtet, men det skete nu alligevel, og jeg fik også træskoene fulde, så når jeg skulle ud på møddingen, så blev Mønsfjel sommetider så glat, at jeg måtte stikke en arm i til albuerne for ikke at få næsen deri.

Dengang var det skik og brug at flytte til en ny plads, og jeg flyttede også i efteråret 1928 til Christian Johannesen (Granly). Der mindes jeg juleaften, da vi havde spist og skulle tænde juletræet. Pludselig blev der ringet fra nabogården, at fru'en skulle føde. Det var en datter af den gård, jeg tjente på. Samtidig kom manden også ind fra svinestalden og sagde, at vi skulle komme

og hjælpe, da en so var ved at få grise. Der var for øvrigt også en anden som julemorgen fik grise, jo der var stor familieførøgelse på den gård i de to år, jeg tjente der.

Fisker

Men min far var fisker, og det havde jeg også altid gået med sukke efter at blive, og så var jeg så heldig, at Anton Kokkenborgs svigersøn manglede en fiskerdreng eller - karl, og den plads fik jeg den 1. november 1931. Der mindes jeg engang, der var bud efter os. Vi lå ude på middelgrunden og var lige færdige med at trække garn om bord. Skipper og min makker var inde i styrehuset, og jeg gik i lukafet. Der var meget høj sø, og det blæste meget, og jeg havde ikke siddet ret længe, inden vandet løb ned til mig i stride strømme. Jeg for op for at se, hvad der sket, og hele huset var fyldt med vand og det rystede sig, som om det tænkte, skal jeg gå til bunds eller blive oven på og til held for os valgte det det sidste.

Når varmen kom, skulle vi gerne længere til havs, da fiskene trak ud på dybere vand, når det blev varmt, og jeg husker engang, da vi lå ude nord for Anholt og trak garn. Jeg blev stukket af en fjæsing. Åh, så bange jeg blev, for vi havde jo 4-5 timers sejlads til land for at komme til læge, så jeg så ingen anden udvej end at råbe til Gud i mit inderste. Jeg var missionsmand dengang, men havde alligevel tro på, at Gud kunne hjælpe.

En anden oplevelse: Vinteren, jeg havde været ude sammen med Edvard Dahl, jeg tror, det var 1932-33, fiskede vi med kroge, men var blevet overraskede af frosten og meget sne, og frøs derfor inde i Aså havn. Vinteren fortsatte med sne og is, så vi måtte lade skibene ligge og forsøge at gå hjem til Hou. Jeg regner med, at vi var godt 10 mand, og der var 12 kilometer at gå.

1935 fiskede jeg herhjemme i Hou sammen med Charles og Harry Madsen. 1936 købte jeg en lille båd i kompagni med min svoger Christian Gregersen. Men så fik jeg lyst til at prøve noget andet og rejste ned til Århus-egnen, nærmere bestemt til Helgenes som bundgarnsfisker.

Om min tid i Aalborg fra 1937 og til i dag, kommer måske senere.

Disse erindringer stammer fra en aflevering til Hals Arkiv, arkiveret under journalnummer A554. Artiklen har tidligere været publiceret på arkivets hjemmeside, men bringes her i en ny redigering